

Šárka Kadavá: *Metafory socialismu v kanonizované próze 50. let 20. století*

(posudek vedoucího bakalářské práce na oboru Český jazyk a literatura na FF UK v Praze)

Cíl práce, její účel a směřování

Cílem práce je ověřit nosnost a výkladovou produktivitu aplikace Lakoffovy teorie konceptuálních metafor na materiál oficiální české literatury stalinského období 50. let 20. století. Oprávnění k tomuto výkladovému experimentu je vystavěno na specifikaci zvoleného materiálu, kterým je „kanonická“, povinně čtená složka knih přečtených pro získání Fučíkova odznaku. Tato knižní produkce je tedy vnímána z hlediska předpokládaného performativního efektu jako generátor kořenových či zdrojových metafor, jejichž percepci byla vystavena široká škála těch, kdo se do soutěže o Fučíkův odznak zapojili. Práce směřuje k nalezení a vyčlenění těchto metafor a k jejich souhrnné analýze, zároveň se ale logicky opírá i o popis fungování čtenářské soutěže o Fučíkův odznak i o charakterizaci jednotlivých knih jakožto čtenářských východisek.

Metodologie a práce s odbornou literaturou

Práce se opírá podnětnou a výkladově v oblasti literární vědy dosud produktivně fungující práce kognitivní lingvistiky (Turner, Lakoff). Z nich si vypůjčuje důraz na jazyk jakožto prostředek vytváření určitých hodnotových schémat. Tuto výkladovou linii se pak snaží – a ve výsledku myslím, že poměrně úspěšně – spojit s popisnými literárněhistorickými pracemi, které byly věnovány literárnímu životu 50. let a především institucionálním akcím (kampaně, soutěže, sjezdy) (Bauer, Činátl). Třetí složkou odborné literatury jsou pak práce věnované ideologii či fungování moci v kontextu literatury stalinského období, které však mají větší přesah k teoretizaci a abstrakci (Schmarc, Skalický). Jádrem práce je pak stanovení jednotlivých klíčových metafor a výklad jejich utváření a fungování. Autorka prokazuje schopnost vnést do výkladu vskutku stěžejní a dobově nosné metafory. Celý postup zároveň – což je pro kognitivní přístupy příznačné myslím i obecně – klade výraznou, byť apriorně neřešitelnou metodologickou otázku vztahu mezi postupem indukce a dedukce: Budeme tyto metafory vyhledávat jakousi kvantitativně či jinak hierarchizovanou analýzou materiálu, z něhož nám svou silou či výrazností vyplynou (což je pracné a nezřetelné), anebo je naopak na základě dílčích textových podnětů stanovíme a pak budeme pro argumentační sílu dohledávat jejich textový výskyt? Není divu, že Šárka Kadavá volí druhou z obou možností, protože ta je schůdnější: Pro stanovené, souhrnně vyjádřené metafory dohledává jejich exemplifikace, tedy důkazy textových výskytů. Takovýto postup se může jevit jako problematický (vím-li přesně, co hledat, v rozsáhlém materiálu vždy něco takového nakonec najdu), ale uznávám, že je z hlediska praktické analýzy jediným možným.

Vzhledem ke způsobu koncipování celé čtenářské řady knih pro Fučíkův odznak, ale i vzhledem k chápání literatury v období nástupu komunistické diktatury je myslím zcela oprávněné, že analýza konceptuálních metafor hledá své materiální projevy napříč jednotlivými texty. Oprávněnost vytrhávat dílčí metafory z textových celků je myslím dána právě kolektivní představou sdílené recepce, v níž je na minimum omezeno povědomí o autonomii jednotlivých textů. Ve výsledku práce přesvědčivě ukazuje nejen obecný a očekávatelný princip ilustrování a vyjadřování abstraktních entit za pomoci konkrétních předmětných představ, ale také velmi intenzivní konkretizační postup

materializace a aktualizace, v němž jsou metafory (byť jde často o metonymie, ale v tomto ohledu se logicky Šárka Kadavá drží širšího pojetí metafory, s níž pracují kognitivisté, u nichž se inspiruje) směřovány do oblastí de-spiritualizované každodennosti a „přirozenosti“.

Celkové hodnocení

Práci vnímám velice zajímavou, originální a přínosnou už z toho důvodu, že se nespokojuje s kultivovaným popisně výkladovým parafrázováním zkoumaného materiálu, ale pouští se do experimentu, který už vyžaduje metodologickou sebereflexi a kritické myšlení, které musí varovat tam, kde by se použitý postup jevil jako příliš odtržený od historicity zvoleného materiálu. Jde o výklad cíleně ahistorický, který přenastavuje tradiční (a už poněkud vyčerpané a obehnané) kategorie, s nimiž byl po desetiletí materiál české literatury stalinského období vykládán. Práce je dle mého názoru dostatečně materiálově podložená a koherentní, drží se zvolených metodologických premis a terminologie a nabízí nová souhrnná pozorování i zobecnění. Je zjevné, že si nemůže nárokovat vyčerpávající charakter a že v hledání konceptuálních metafor i na tomto materiálovém vzorku by ještě bylo možné pokračovat. Práce nicméně dle mého názoru dostatečně zřetelně ukazuje, že takovéto pokračování (či přenesení výkladového konceptu na jinak sestavený materiálový vzorek) je produktivní a nosné.

Na základě výše uvedeného **doporučuji tuto bakalářskou práci k obhajobě** a navrhuji její hodnocení známkou **výborně**.

V Praze dne 4. 6. 2018

Prof. PhDr. Petr Bílek, CSc.